

**'Oihagi' โจรในวรรณคดีรวมนิทานพื้นบ้านสมัยเฮอัน:
วิเคราะห์เปรียบเทียบโจรในราโชมอน กับโจรชะคะมะตะระ**



ลัดดา แก้วฤทธิเดช*

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นโจรในวรรณคดีรวมนิทานพื้นบ้านสมัยเฮอัน *Konjakumonogatari* ที่มีโจรเป็นอนุภาคสำคัญของเรื่อง 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 18 เรื่องของโจรที่ขึ้นไปบนชั้นสองของประตูราโชมอนได้พบเห็นศพคนตาย และเรื่องที่ 19 โจรชะคะมะตะระออกอุบายแกล้งทำเป็นตายแล้วฆ่าคนที่ด่านเซะกิบะมะ ทั้งนี้ โจรในนิทานทั้งสองเรื่องต่างมีลักษณะร่วมที่เหมือนและในขณะเดียวกันก็แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด "โจร" เป็นตัวละครหนึ่งและอนุภาคสำคัญอนุภาคหนึ่งที่ช่วยสร้างสีสันให้แก่วรรณคดีประเภทนิทานพื้นบ้านในสมัยเฮอัน ให้ข้อคิดเกี่ยวกับมนุษย์และคติอันเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตแก่ผู้คนในสังคม อีกทั้งสะท้อนภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านสามัญชนทั่วไปที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงในชีวิต อันเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้วรรณคดีประเภทนิทานพื้นบ้านเล่มนี้แตกต่างไปจากวรรณคดีในยุคสมัยเฮอันตอนต้นที่ส่วนใหญ่มักให้ภาพลักษณะชีวิตในราชสำนักอันรุ่งโรจน์และเปี่ยมไปด้วยสุนทรียภาพของชนชั้นผู้ปกครอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หากจะศึกษาเรื่องของโจรในวรรณคดีญี่ปุ่นคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึงโจรในเรื่อง 'ราโชมอน' ซึ่งเป็นเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งที่เขียนโดย Akutagawa Ryunosuke (ค.ศ. 1892-1927) ซึ่งถูกนำไปดัดแปลงเป็นบทภาพยนตร์ปรากฏสู่สายตาชาวโลกจนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ที่จริงแล้วหากศึกษาประวัติศาสตร์วรรณคดีญี่ปุ่นจะทราบได้ว่า Akutagawa เขียนเรื่องนี้ขึ้นใหม่ (rewrite) ดยอาศัยเค้าโครงเรื่องจากวรรณคดีคลาสสิกของญี่ปุ่นประเภทนวนิทานพื้นบ้านชื่อ *Konjakumonogatari* เล่มที่ 29 เรื่องที่ 18 ฉะนั้น ในบทความนี้จะกล่าวถึง Rashoumon ฉบับที่เป็นนิทานต้นฉบับที่ปรากฏใน *Konjakumonogatari*¹ (สันนิษฐานว่ารวบรวมขึ้นหลังค.ศ. 1120)

วรรณคดีรวมนิทาน *Konjakumonogatari* นี้มีทั้งหมด 31 เล่ม ประกอบด้วยนิทานที่ถูกรวบรวมไว้ทั้งหมด 1,100 กว่าเรื่อง ในจำนวนนี้สามารถจัดหมวดหมู่ตามสถานที่กำเนิดของนิทานได้ดังนี้คือ เล่มที่ 1-5 เป็นหมวดรวมนิทานของประเทศอินเดีย เล่มที่ 6-10 เป็นหมวดรวมนิทานของประเทศจีน และเล่มที่ 11-31 เป็นหมวดรวมนิทานของประเทศญี่ปุ่นเอง ทั้งนี้ในหมวดรวมนิทานของประเทศญี่ปุ่นยังสามารถแบ่งประเภทของนิทานตามเนื้อเรื่องได้เป็น 2 ประเภท กล่าวคือ ประเภทแรกได้แก่ นิทานที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องด้วยพุทธศาสนา (仏教説話) มีการสอดแทรกคติธรรมทางพุทธศาสนาและส่งเสริมความเชื่อในพุทธศาสนา ส่วนประเภทหลังคือ นิทานพื้นบ้านที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องทางโลก (世俗説話) เป็นเรื่องที่เล่าขานต่อ ๆ กันมา เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์และเรื่องเล่าทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับสังคมโลกของมนุษย์ ในบรรดานิทานทั้ง 3 หมวด หมวดที่ 3 ที่เป็นรวมนิทานของประเทศญี่ปุ่นได้รับการประเมินค่าว่าประกอบด้วยนิทานที่มีสาระคุณค่าทางวรรณกรรมสูงจำนวน

¹การอ้างอิงตัวบทวรรณกรรมในเรื่องสำหรับบทความนี้จะใช้ต้นฉบับที่แปลและใส่คำอธิบายในเชิงอรรถโดย Kazuo Mabuchi, Fumimaro Kunisaki และ Tooru Konno ในหนังสือชุดรวมวรรณคดีญี่ปุ่นโบราณชื่อ *Nihon Koten Bungaku Zenshuu*. Vol. 24: *Konjakumonogatari* เล่มที่ 4 หน้า 383-388 สำนักพิมพ์ Shogakukan, Tokyo, 1979.

มาก อีกทั้งมีตัวละครที่หลากหลายตั้งแต่คนในชนชั้นพระจักรพรรดิ ขุนนาง ในราชสำนัก นักวิชาการ นักบวช จนถึงนักรบซามูไร ชาวนา ชาวประมง พ่อค้า และโจรขโมย ซึ่งช่วยทำให้นิทานในหมวดนี้ให้สาระและมุมมองที่น่าสนใจมากมายแก่ผู้อ่าน

จนกระทั่งปัจจุบันนี้ก็ยังไม่เป็นที่แน่ชัดเกี่ยวกับผู้รวบรวมวรรณคดี รวมนิทานเรื่องนี้ เพียงแต่สันนิษฐานได้ว่าถูกรวบรวมขึ้นสำเร็จในราวต้นศตวรรษที่ 12 (หลัง ค.ศ. 1120) ซึ่งตรงกับช่วงที่ญี่ปุ่นมีการปกครองระบอบ Insei² (院政) ซึ่งนำไปสู่การถ่ายโอนอำนาจการปกครองจากที่มีพระจักรพรรดิเป็นศูนย์กลางไปเป็นการมีรัฐบาลทหารซึ่งมีนักรบเป็นศูนย์กลางในยุคต่อมา กล่าวคือยุคคะมะกุระ และยุคมุโระมะชิ นั่นเอง

สังคมญี่ปุ่นในปลายสมัยเฮอันนี้เป็นช่วงที่การเมืองยังไม่มั่นคง มีการแย่งคานอำนาจกันอยู่เนื่อง ๆ ภายในราชสำนักระหว่างพระจักรพรรดิและขุนนาง

²การปกครองระบอบ Insei (院政) ค.ศ.1086ในรัชสมัยของพระจักรพรรดิ Shirakawa (自河天皇) ทรงริเริ่มการปกครองระบอบนี้ขึ้นโดยแต่งตั้งพระองค์เป็น Joukou (上皇) หรือ Houou (法皇) โดยทรงว่าราชการของประเทศด้วยพระองค์เองโดยตรงโดยมีการออกพระบรมราชโองการของพระองค์ เองในการบริหารประเทศ เหตุผลที่พระองค์ทรงริเริ่มการปกครองระบอบนี้เนื่องจากมีพระประสงค์จะควบคุมอำนาจของขุนนางตระกูลฟูจิวาระ ซึ่งกุมอำนาจทางการเมืองเอาไว้ในฐานะผู้สำเร็จราชการที่เรียกว่า Sesshou (摂政) หรือ Kampaku (関白) ผู้มีอำนาจว่าราชการแทนพระจักรพรรดิผู้ทรงพระเยาว์วัย และพยายามสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของตระกูลของตนด้วยการขยายอาณาเขตที่ดินในความปกครองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนอาจจะสันคลอนอำนาจราชาธิปไตยของพระจักรพรรดิได้ การปกครองระบอบ Insei นี้ดำรงอยู่ในญี่ปุ่น 3 รัชกาล กล่าวคือ พระจักรพรรดิ Shirakawa พระจักรพรรดิ Toba (ค.ศ.1103-1156) และพระจักรพรรดิ Goshirakawa (ค.ศ. 1127-1192) จนกระทั่งถูกท้าทายอำนาจจากกลุ่มซามูไรเจ้าที่ดินท้องถิ่นที่ตั้งตนเป็นใหญ่และรบพุ่งแย่งชิงความเป็นใหญ่.

ตระกูลฟูจิوارะ³ ประชาชนต่างรู้สึกไม่มั่นคงทางจิตใจ ต่างพยายามแสวงหาความหมายของการมีชีวิตอยู่ในโลกและความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินวิถีชีวิต ในความไม่มั่นคงของสังคมญี่ปุ่นสมัยเฮอันตอนปลายนี้เอง วรรณคดีรวมนิทาน *Konjakumonogatarishuu* ถือกำเนิดขึ้นจากการบันทึกเรื่องราว เรื่องเล่าขานต่อ ๆ กัน มาในหมู่มวลชน ซึ่งให้คติสอนใจและข้อคิดในการดำเนินชีวิตแก่ผู้คนทั่วไป

วรรณคดีรวมนิทาน *Konjakumonogatarishuu* นี้มีคุณค่าทางวรรณกรรมสูง มีเนื้อหาสาระที่หลากหลาย ให้คติสอนใจและข้อคิดแก่ผู้อ่านในวงกว้าง เป็นวรรณกรรมที่แพร่หลายในหมู่มวลชน อีกทั้งใช้รูปแบบการเขียนแบบผสมระหว่างแบบภาษาญี่ปุ่นและภาษาจีน ใช้ภาษาชาวบ้านและภาษาพูดในการเล่าเรื่อง จึงมีใจความกระชับและอ่านเข้าใจง่าย ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้รวมนิทาน *Konjakumonogatarishuu* ได้รับความสนใจนำไปศึกษาค้นคว้าทั้งทางด้านภาษาวรรณคดี วัฒนธรรม และสังคมญี่ปุ่นในแวดวงวิชาการ จวบจนกระทั่งปัจจุบัน นอกจากนี้รวมนิทานเรื่องนี้ยังเป็นต้นแบบให้นักเขียนวรรณคดีญี่ปุ่นในยุคต่อ ๆ มานำเค้าโครงเรื่องจากนิทานต้นฉบับไปใช้เป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์วรรณกรรมชิ้นใหม่ ๆ ขึ้นมาก มายดังเช่นที่นักเขียนวรรณคดีสมัยใหม่ชื่อ Ryunosuke Akutagawa ได้อาศัยเค้าโครงเรื่องจากวรรณคดีรวมนิทานนี้ไปเขียนเรื่องสั้นเรื่อง"ราโซมอน" (羅生門) "ฮะนะ" (鼻) "อโมะงะยุ" (芋粥) ฯลฯ เป็นต้น

บทความนี้จะศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นไจระหว่างไจระที่ปรากฏในเรื่องที่ 18 คือราโซมอน กับไจระที่ปรากฏในเรื่องที่ 19 คือเรื่องของไจระอะคะมะคะระะะ จากการศึกษาจะพบว่าในวรรณคดีรวมนิทานพื้นบ้าน *Konjakumonogatarishuu* ปรากฏตัวละครที่เป็นไจระหรือเรื่องราวของไจระอยู่จำนวนมาก ในเล่มที่ 29 (本朝付悪行) ซึ่งเป็นการรวมนิทานพื้นบ้านที่เกิดในประเทศญี่ปุ่นประเภทเรื่องราวการกระทำกรรมชั่วของมนุษย์ และในเล่มอื่น ๆ ก็พบ

³ ฟูจิوارะ โนะ มิฉินะงะ (ค.ศ. 966-1027) ดำรงตำแหน่งสูงสุดทางการเมืองคือ Sesshou (ผู้สำเร็จราชการ) กุมอำนาจทางการเมืองโดยให้บุตรถึง 5 คนถวายตัวเข้ารับใช้เป็นพระมหะสีในพระเจ้าจักรพรรดิถึง 3 รัชกาล โดยตนเองดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระเจ้าจักรพรรดิ.

บ้าง แต่สาเหตุที่ผู้วิจัยจะนำมาศึกษาเพียง 2 เรื่องเนื่องจากเป็น 2 เรื่องที่ถูกเรียบเรียงอยู่ติดต่อกันคือเรื่องที่ 18 ราโชมอนต่อด้วยเรื่องที่ 19 สะคะมะตะระ และโจรใน เรื่องทั้งสองมีลักษณะ ร่วมที่เหมือนและในขณะเดียวกันก็แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

ลักษณะร่วมที่เหมือนกันของโจรใน 2 เรื่องนี้ประการแรกคือ โจรทั้งสอง เป็นโจรประเภท Oihagi (โจรปล้นลอกคราบเหยื่อ)

ก่อนอื่นจะขออธิบายคำศัพท์ว่า Oihagi (盗剥)

พจนานุกรมภาษาญี่ปุ่น *Nihon Kokugo Daijiten* (Shogakukan, Tokyo: 1976, หน้า 328) ได้ให้คำจำกัดความคำศัพท์คำนี้ไว้ดังนี้

おい - はぎ [盗剥] [名] 往来の人を捕え、着ている衣類や金銭をはぎ取ること。また、その者。江戸時代、獄門の刑が科せられた。

คำนาม การดักจับตัวผู้คนที่เดินทางไปมาแล้วปล้นลอกคราบ⁴ เอาทรัพย์สินและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่สวมใส่อยู่ไป โจรที่ทำการปล้นลอกคราบเหยื่อในสมัยเอะ โตะ โทซัทซึนจ์ของโจร Oihagi จะได้รับโทษหนักถึงขั้นตัดหัวเสียบประจาน

อันดับแรกผู้เขียนจะขอวิเคราะห์โจรในเรื่องราวโชมอนก่อน

เรื่องราวโชมอนในรวมนิทานไซโซเรื่องว่า 'เรื่องที่ 18 เรื่องของโจรที่ขึ้นไปบนชั้นสองของประตูราโชมอนได้พบเห็นศพคนตาย' โจรในเรื่องราวโชมอนในฉากเปิดเรื่องถูกเขียนไว้ดังนี้

今昔、摂津ノ國辺ヨリ盗セムが為ニ京ニ上ケル男

กาลครั้งหนึ่ง มีชายคนหนึ่งเดินทางมาจากจังหวัดเซ็ทซึเข้าสู่เมืองหลวง (เกียวโต) มาเพื่อที่จะเป็นโจร

⁴ ลอกคราบ *ก. กิริยาที่สัตว์บางชนิดเอาคราบออก เช่น งูลอกคราบ ปลูลอกคราบ กุ้งลอกคราบ, โดยบิยายหมายถึงอาการคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น ถูกบังคับหรือถูกล่อลวงให้ถอดหรือปลดเครื่อง แต่งตัวหรือทรัพย์สินไปจนหมดตัว, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, หน้า 993.

อย่างไรก็ดี ชายในเรื่องยังไม่มีพฤติกรรมอะไรที่เรียกได้ว่าเป็นโจร
ขโมย พฤติกรรมต่อจากนี้ของชายในเรื่องถูกบรรยายไว้ดังนี้

日ノ未ダ明カリケレバ、羅城門ノ下ニ立隠レテ立テリケルニ、朱雀ノ方二人重
ク行ケレバ、人ノ静マルマデト思テ、門ノ下ニ待立テリケルニ、山城ノ方ヨリ
人共ノ數來タル音ノシケレバ、其レニ不見エジト思テ、門ノ上層ニ和ラ搔シリ
登タリケルニ。

แปล: เนื่องจากดวงอาทิตย์ยังไม่ลับขอบฟ้าข้างนอกยังสว่างอยู่จึงยืนแอบ
ซ่อนตัวอยู่ภายใต้ประตูราชมอน ในเวลานั้นผู้คนยังคงเดินขวักไขว่มุ่งหน้า
สู่ถนนนงุจะซุ จึงคิดว่าจะซุ่มรอจนผู้คนบางตาลงก่อนจึงค่อยปฏิบัติการ
ระหว่างที่หยุดยืนรอเวลาอยู่ใต้ประตูนั้นก็ได้ยินเสียงผู้คนกลุ่มใหญ่กำลัง
เดิน มาจากทางยะมะมิโระ ชายหนุ่มคิดว่าไม่ยากให้คนเหล่านั้น เห็นตน
จึงโหนตัวขึ้นไปตามราวบันไดที่นำไปสู่ชั้นบนของประตู เมืองอย่างเงียบกริบ

หลังจากฉากนี้เป็นต้นไปชายคนนี้จะตกอยู่ในสถานการณ์ที่แปลกประหลาด
อันจะพบว่านำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมกับที่จะเรียกว่าเป็นโจร คำเรียกชายคนนี้
จากนี้ไปจะถูกเปลี่ยนจาก 'ชายหนุ่ม' (男) ไปเป็น 'โจร' (盗人) ตามเนื้อเรื่องบรรยาย
ไว้ดังนี้

見レバ、火鬚ニ燃シタリ。盗人、「怪」ト思テ、連子ヨリ臨ケレバ、若キ女ノ
死テ臥タル有リ。其ノ枕上ニ火ヲ燃シテ、年極ク老タル嫗ノ白髪白キガ、其ノ
死人ノ枕上ニ居テ、死人ノ髪ヲカナダリ抜キ取ル也ケル。盗人此レヲ見ルニ、
心モ不得ネバ、「此レハ若シ鬼ニヤ有ラム」ト思テ怖ケレドモ、「若シ死人ニ
テモゾ有ル。恐シテ試ム」ト思テ、和ラ戸ヲ開テ、刀ヲ抜テ、「己ハ、己ハ」
ト云テ走り寄ケレバ、嫗手迷ヒヲシテ、手ヲ擧テ迷ヘバ、盗人、「此ハ何ゾノ

姫ノ此ハシ居タルゾ」ト問ケレバ、姫、「己ガ主ニテ御マシツル人ノ失給ヘルヲ、糠フ人ノ無ケレバ、此テ置奉タル也。其ノ御髪ノ長ニ余テ長ケレバ、其ヲ抜取テ髪ニセムトテ抜ク也。助ケ給へ」ト云ケレバ、盗人、死人ノ着タル衣ト姫ノ着タル衣ト抜取テアル髪トヲ奪取テ、下走テ逃去ニケリ。

แปล: ภาพเบื้องหน้าเมื่อมองออกไปมีแสงไฟสลัวของคบไฟ โจรคิดในใจว่า “น่าแปลกจริง” และเมื่อแอบมองดูผ่านร่องห่างระหว่างซีกไม้ของช่องหน้าต่าง โจรเห็นหญิงสาวคนหนึ่งนอนตายเป็นศพอยู่ที่ เบื้องบนด้านศีรษะของศพมีผู้หญิง แก่สูงอายุมากคนหนึ่งผมขาวโพลนไปทั้งศีรษะ มือหนึ่งถือคบไฟอีกมือหนึ่งกำลังถอนเส้นผมจากซอกศพอย่างขะมักเขม้น โจรเมื่อเห็นดังนั้นรู้สึกไม่เชื่อสายตากับภาพที่เห็นอยู่เบื้องหน้า พลังคิดในใจว่า “หญิงแก่นางนี่คงเป็นปีศาจ⁵ เป็นแน่” คิดพลางก็ให้รู้สึกขนลุกขนพองแต่อีกใจหนึ่งก็คิดว่า “หรือมิใช่ก็อาจจะเป็นแค่วิญญาณของคนตาย⁶ ก็ได้ ลองเข้าไปซุกเข้าไปซูลูกัดดีกว่า” จึงรวบรวมความกล้าค่อย ๆ เปิดประตูเข้าไปซุกดาบสั้นออกแล้วส่งเสียงว่า “แก แก” แล้ววิ่งเข้าไปใกล้หญิงแก่หยุดมือที่กำลังถอนเส้นผมยกสองมือขึ้นประนมถุมือไปมา ในอาการตื่นตระหนกชีวิตใจ โจรถามขึ้นว่า “ยายแก่ แกเป็นใครกัน มาทำอะไรอยู่ที่นี่” หญิงแก่ตอบ “ข้าเคยเป็นคนรับใช้ของท่านหญิง หลังจากที่ท่านหญิงเสียชีวิตก็ไม่มีใครทำพิธีศพให้ศพของท่านจึงถูกล่อยทิ้งไว้ที่นี่ เส้นผมของท่านหญิงยาวสยาย มีความยาวกว่าส่วนสูงของท่าน⁷ ข้าจึงคิดว่าจะดึงเอาเส้นผมนี้ไปทำวิกผม ขอท่านได้โปรดไว้ชีวิตข้าด้วย

⁵ ในสมัยเฮอันมีความเชื่อว่าเบื้องบนประตูลาโซมอนมีปีศาจอาศัยอยู่.

⁶ ในการวิจัยเรื่อง ‘ปีศาจ’ ของ 馬場あき子 กล่าวถึงเนื้อเรื่องในลาโซมอนตอนนี่ว่าชี้ให้เห็นว่าวิญญาณคนตายไม่ว่าจะได้รับการนำไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลตามพิธีกรรมทางศาสนา หรือถูกทอดทิ้งศพไว้ ไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว ไม่ว่าวิญญาณจะล่องลอยอยู่ในโลกมนุษย์ คนญี่ปุ่นในสมัยนั้นเชื่อว่าวิญญาณคนตายจะไม่ทำอันตรายแก่มนุษย์ จึงไม่เป็นที่น่าเกรงกลัว.

⁷ เส้นผมสำคัญของความงามสตรีญี่ปุ่นสมัยเฮอันที่จะต้องมีส่วนยาวที่มีความยาวเกินกว่าส่วนสูงของตน.

เกิด" พอได้ฟังดังนั้นโจรก็ถอดเอาเสื้อผ้ากิโมโนที่ศพสวมใส่อยู่ และกระชากเสื้อผ้าของหญิงแก่พร้อมทั้งเส้นผมของศพที่หญิงแก่ถอนเอาไว้ แล้ววิ่งลงจากชั้นสองของประตูเมืองหายลับตาไปในทันใด

เมื่อติดตามเรื่องราวของโจรมาถึงตอนนี้จึงรู้ว่าโจรในท้องเรื่องคือโจรประเภทที่เรียกว่า Oihagi (โจรปล้นลอกคราบเอาทรัพย์สินและเสื้อผ้าของเหยื่อ) ในตอนเปิดเรื่องผู้เขียนเล่าว่า มีชายหนุ่มคนหนึ่งเดินทางเข้าเมืองหลวงมาเพื่อจะเป็นโจร โดยที่ยังไม่มีเป้าหมายว่าจะมาแย่งชิงหรือปล้นอะไร คอยแต่รือให้มิดค่าลงเพื่อที่จะได้ปฏิบัติการกับเหยื่อซึ่งอาจจะเป็นใครก็ได้ที่ผ่านเข้ามา แม้ในเรื่องไม่ได้ระบุว่าโจรนี้เป็นโจรมืออาชีพหรือโจรมือสมัครเล่น แต่เมื่ออ่านดูตามเนื้อเรื่องแล้ววิเคราะห์ได้ว่าน่าจะเป็นโจรมือสมัครเล่น เพราะเป็นโจรที่ไม่มีแผนหรือกลยุทธ์ มีเพียงอาวุธมีดสั้นพก (ที่ใช้ขูหญิงแก่ให้กลัว) เท่านั้น สิ่งที่โจรมือสมัครเล่นผู้นี้กระทำได้ก็เพียงใช้มีดขูหญิงแก่ แล้วในที่สุดก็ถอดเสื้อกิโมโนจากซากศพและลอกคราบเสื้อผ้าของหญิงแก่กับเส้นผมจากซากศพซึ่งหญิงแก่เฝ้าอุทิศสำหึงเอาไว้เป็นกำ หากจะวิเคราะห์ความเป็นโจรก็กล่าวได้ว่าเป็นโจรกระโจก ปล้นเอาของมีค่าจากซากศพและหญิงชราที่ไร้ทางต่อสู้ โจรแทบจะไม่ต้องใช้ความพยายามอะไรเลยก็สามารถแย่งชิงเสื้อผ้าและทรัพย์สินมาจากเหยื่อผู้อ่อนแอได้

โจรในเรื่องราโชมอนไม่ใช่จอมโจรเหี้ยมอำมหิต หากแต่เป็นเพียงโจรมือใหม่สมัครเล่นแม้แต่นายก็ไม่มี ถูกกล่าวถึงในฐานะ Nusubito (盗人) กล่าวคือ 'โจร' คนหนึ่งที่ปล้นเหยื่อโดยง่ายตายได้บริเวณชั้นสองของประตูราโชมอนในการปล้นครั้งแรก นิทานเรื่องนี้ผูกเรื่องในตอนท้ายว่า

然其ノ上ノ層ニハ死人ノ骸骨ゾ多カリケル。死タル人ノ罪ナド否不為ヲバ此ノ門ノ上ニゾ置ケル。此ノ事ハ其ノ盗人ノ人ニ語ケルヲ聞繼テ此ク語り伝ヘタルトヤ。

'บริเวณชั้นสองของประตูเมืองราโชมอนนี้มีซากโครงกระดูกมนุษย์ทิ้งอยู่เกลื่อนกลาด ซากศพของคนตายที่ไม่ได้รับการนำไป

ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจะถูกนำมาทั้งไว้บนประตูเมืองนี้' เรื่องนี้โจรผู้
นั้นเป็นผู้เล่าให้ผู้คนฟังและเล่าขานต่อกันมาดังนี้แล

เรื่องราวโชมอนเป็นนิทานเรื่องหนึ่งในบรรดารวมนิทานพื้นบ้าน
Konjakumonogatari ซึ่งมี'โจร'เป็นอนุภาคหนึ่งของเรื่อง 'โจร' ในเรื่อง
ราโชมอนเป็นอนุภาคสำคัญที่ช่วยสร้างสีสันให้แก่วรรณคดีคลาสสิกของญี่ปุ่น
ประเภทนิทาน การบอกเล่าถึงสภาพน่าสะพรึงกลัวของบริเวณชั้นสองของประตู
เมืองราโชมอนว่าเป็นสถานที่ที่เปลี่ยวร้างเต็มไปด้วยซากศพและโครงกระดูกผู้ตาย
และเป็นทีที่หลบซ่อนของโจรผู้ร้ายเป็นที่ที่ไม่สมควรจะย่างกรายเข้าไปใกล้ การ
บรรยายสถานการณ์แปลกประหลาดไม่คาดคิดคาดฝันผ่านสายตาของ 'โจร' ผู้
หนึ่งที่ได้พบเห็น 'หญิงแก่ผู้หนึ่งกำลังเด็ดดึงเอาเส้นผมจากศพหญิงสาวสูงศักดิ์
เป็นเสมือนภาพสะท้อนกลับให้เห็นด้านมืดของสังคมญี่ปุ่นสมัยเอโดอันรุ่งโรจน์^๘

^๘ สมัยเอโดขึ้นถึงจุดสูงสุดของความรุ่งเรืองในศตวรรษที่ 10 และวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่
ปรากฏก็มีลักษณะที่เป็นแบบญี่ปุ่นชัดเจนมากยิ่งขึ้น... สำหรับทางด้านการเมืองครบครันด้วยโชชู (ผู้
สำเร็จราชการแทนพระองค์) และคัมปะคิ (ที่ปรึกษาของจักรพรรดิ)... สำหรับพวกขุนนางในวังต่าง ๆ
นั้นก็จะได้เงินค่าสวัสดิการหรือเงินสำหรับใช้สอยต่าง ๆ จากเงินรายได้จากที่ดินต่าง ๆ มากมาย
จึงทำให้พวกขุนนางเหล่านี้มีชีวิตอยู่อย่างฟุ่มเฟือย และมีเวลาว่างอย่างมากโดยไม่ต้องทำอะไร
ถ้าไม่นับพวกเจ้าหน้าที่ชั้นกลางและชั้นผู้น้อยที่ทำงานในจังหวัดต่าง ๆ แล้ว จะเห็นว่าพวกชนชั้น
สูงส่วนใหญ่จะมีสถานะที่มั่นคงและเป็นชนชั้นที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงโดยไม่ต้องทำอะไร และแกม
ยังมีอภิสิทธิ์ต่าง ๆ เวลาของพวกชนชั้นเหล่านี้มักจะถูกใช้ไปกับการชื่นชมทางด้านศิลปะ แต่งโคลง
ชื่นชมความสวยงามของธรรมชาติ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับพวกนางสนมในพระราชวัง ตลอดจน
แสวงหาวิถีทางที่จะได้เลื่อนตำแหน่งของตนในราชสำนัก พวกอภิสิทธิ์ชนเหล่านี้จึงได้สร้าง
วัฒนธรรมที่ละเอียดอ่อนชั้นสูงที่เป็นของตนเองขึ้น (*ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมญี่ปุ่น: ภาพโดยทั่วไปอย่างกว้าง ๆ*: แปลจาก *JAPAN'S CULTURAL HISTORY - A PERSPECTIVE*, By
Professor Yutaka Tazawa, Ministry of Foreign Affairs, Japan, 1973 ศาสตราจารย์ยุทธะ ทะชะวะ และ
อื่น ๆ โดย ดร. ปรียา อิงคาภิรมย์ ค.ศ. 1986 จัดพิมพ์โดยกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น หน้า
44: ความเป่งบานของวัฒนธรรมแห่งชาติ).

ในความรุ่งเรือง ชีวิตราชสำนักที่เปี่ยมไปด้วยสุนทรียภาพที่อ่านพบได้ในวรรณคดีที่ถือกำเนิดในราชสำนักที่มีชื่อเสียงเช่น *Genji Monogatari* (源氏物語 แต่งโดยนางสนองพระโอรสผู้รับใช้พระนางโซชิ ชื่อตำแหน่งคือ มุระสะชิ ชิชิบุ ค.ศ. 1008) กล่าวถึงแต่ชีวิตขุนนางชั้นสูงที่ใช้เวลาส่วนใหญ่กับการชื่นชมศิลปะ แต่งโคลงวะกะ (和歌) ชื่นชมความสวยงามของธรรมชาติของฤดูกาลทั้งสี่อย่างมีรสนิยมนั้น อีกด้านหนึ่งของยุคสมัยเดียวกันแต่ต่างมุมมอง กล่าวคือ ในวรรณคดีนิทานพื้นบ้านที่เล่าขานกันในหมู่ประชาชนทั่วไปไม่ใช่ชนชั้นอภิสิทธิ์ในราชสำนักเฮอัน สามารถถ่ายทอดชีวิตที่แร้นแค้นต้องคำนึงถึงปากท้องของสามัญชน ดังเห็นได้จากพฤติกรรมของหญิงแก่ที่เฝ้าถอนเส้นผมจากซากศพของเจ้านายเพื่อหวังนำไปทำวิกผมขายประทังชีวิต อีกทั้งพฤติกรรมของโจรซึ่งในที่สุดได้ปล้นเอาเสื้อผ้าจากซากศพ เสื้อผ้าของหญิงแก่และเส้นผมของศพไปจากหญิงแก่แล้ววิ่งหนีไป สิ่งเหล่านี้ล้วนกล่าวได้ว่าเป็นเสมือนด้านหน้ากระຈກທີ່สะท้อนแสงแวววาว แต่ด้านหลังของมันกลับดำมืดปราศจากความงดงามใด ๆ แสดงให้เห็นถึงสันชาตญาณดิบของมนุษย์ที่ต้องเอาตัวรอด คำนึงถึงปากท้องเป็นอันดับแรกก่อนที่จะให้ความสำคัญกับสุนทรียภาพ

กล่าวโดยสรุป 'โจร' ในเรื่องราโชมอนนับเป็นอนุภาคหนึ่งที่ช่วยสร้างสรรค์ให้แก่วรรณคดีประเภทนิทานพื้นบ้านสมัยเฮอัน เป็นตัวละครหนึ่งที่ผู้เขียนหรือผู้เล่านิทานใช้เป็น 'ตัวกลาง' ในการถ่ายทอดมุมมองสังคมที่แตกต่างไปจากมุมมองที่พบได้จากวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ในสมัยเฮอัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นมุมมองของผู้เขียนในชนชั้นขุนนางในราชสำนัก

ต่อไปจะขอวิเคราะห์นิทานอีกเรื่องหนึ่งซึ่งถูกรวบรวมไว้ในลำดับต่อจากเรื่องราโชมอนและมีโจรเป็นอนุภาคสำคัญของเรื่อง โดยจะเปรียบเทียบกับโจรในราโชมอน

นิทานเรื่องนี้มีชื่อว่า "เรื่องที่ 19 โจรชะคะมะคะระออกอุบายแกล้งทำเป็นนอนตายแล้วฆ่าคนที่ด่านชะคิยะมะ" (袴垂於關山虚死殺人語第十九)

โจรในเรื่องนี้มีลักษณะร่วมกันกับโจรในเรื่องราโชมอนคือ เป็นโจรประเภท Oihagi เหมือนกัน แต่ลักษณะที่แตกต่างกันคือ โจรในเรื่องนี้เป็นโจรระดับ

มีอาซึฟ เป็นจอมโจรเลื่องชื่อในด้านการปล้นลอกคราบเหยื่อจนได้รับฉายาว่าชะคะมะตะระะ มี episode เกี่ยวกับโจรตนนี้ปรากฏในวรรณคดีรวมนิทานเรื่องเดียวกันนี้ เล่มที่ 25 เรื่องที่ 7⁹ นิทานเรื่อง “โจรชะคะมะตะระะออกอุบายแกล้งทำเป็นนอนตาย แล้วฆ่าคนที่ด่านชะคะคิยะมะ” นี้ก็เป็นอีก episode หนึ่งที่เราถึงจอมโจร Oihagi คนนี้ หลังจากพันโทษทัณฑ์ออกมาใหม่ ๆ หากแต่เล่าในลักษณะกล่าวชมความมีชั้นเชิงในกลอุบายในการปล้นของโจรและตอนท้ายแทรกคติสอนใจนักรบชามูไว้ว่า อย่าได้ประมาทจนตกเป็นเหยื่อของโจรได้

ในฉากเปิดเรื่องเขียนถึงโจรชะคะมะตะระะไว้ดังนี้

今昔、袴垂ト云フ盗人有ケリ。盗ヲ以テ業トシテ有ケレバ被捕テ獄ニ被禁タリケルガ、大赦ニ被掃テ出ニケルガ、可立寄キ所モ無ク、可為キ方モ不思ザリケレバ、関山ニ行テ、露、身ニ懸タル物モ無ク裸ニテ、虚死ヲシテ路边ニ臥セリケレバ、

แปล: กาลครั้งหนึ่ง มีจอมโจรตนหนึ่งมีฉายาว่า “ชะคะมะตะระะ” เป็นโจรปล้นขโมยสิ่งของเป็นอาซึฟ ในที่สุดจึงถูกทางการจับขังคุก และเมื่อได้รับอภัยโทษปล่อยตัวออก มาจากคุกก็ไม่มีที่พึ่งพาที่ใดและ

⁹ เรื่องนี้เล่าถึงจอมโจรเลื่องชื่อ “ชะคะมะตะระะ” ขณะอยู่ในเมืองเกียวโตและพยายามดักปล้นเสื้อผ้าก็ไม่ไฉนจากชายหนุ่มที่กำลังเดินเป่าขลุ่ยไปตามถนนคนหนึ่ง โดยหารู้ไม่ว่าชายหนุ่มผู้นั้นคือฟูจิوارهโนะยะซุเมะสะ เจ้าเมืองเซ็ทซุผู้ตัดสินและเก่งกล้าในเชิงสู้รบ ขนาดที่ว่าหากได้ยินชื่อ เด็กที่ร้องไห้ยังหยุดร้อง ในที่สุดโจรก็ไม่สามารถทำการปล้นได้สำเร็จ เนื่องจากชายหนุ่มไม่รู้สึกกลัวคำขู่ของโจรแม้แต่น้อย โจรเสียอีกกลับเป็นฝ่ายยอมจำนนตามคำสั่งของชายหนุ่ม และทำให้อันอาจหาญหาเกรงกลัวของชายหนุ่มทำให้โจรรู้สึกหมดท่าและยำเกรงในความกล้าหาญดุติ้นของชายหนุ่ม เมื่อทราบในภายหลังว่าชายหนุ่มคือ ฟูจิوارهโนะยะซุเมะสะ ผู้เกรียงไกร.

ยังไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรกับชีวิตต่อไป จึงไปที่ด่านเซะคิยะมะ¹⁰ แกล้งทำเป็นนอนตายโดยที่ร่างกายเปลือยเปล่านั้นอยู่ริมถนนนั่นเอง พอคนที่สัญจรไปมาพบเห็นเข้าต่างก็ชี้ชวนกันมองดู และต่างพากันวิพากษ์วิจารณ์ว่า “ชายผู้นี้เป็นอะไรตายหรือนี ดูตามร่างกายก็ไม่พบว่ามียาบาดแผล”

จากข้างต้นวิเคราะห์ได้ว่าจอมโจรอะคะมะตะระะฉลาดในการที่จะเลือกสถานที่ปฏิบัติการปล้นและมีแผนการที่แยบยลในการที่จะปล้น กล่าวคือ สถานที่ที่โจรแกล้งทำเป็นนอนตายอยู่ตามท้องเรื่องคือด่านตรวจคนเข้าเมือง (關山) เป็นบริเวณด่านตรวจคนเข้า-ออกเมืองที่สำคัญในสมัยเอโดะ ซึ่งในที่นี้หมายถึงด่านที่ชื่อว่า “โอชะกะ” (逢坂の關) ที่ตั้งอยู่บนเส้นทางเดินเท้าบริเวณเชิงเขาของภูเขาโอชะกะ ซึ่งเป็นเขตชายแดนติดต่อกันระหว่างอำเภอ Ootsu จังหวัด Shiga และเกียวโต จึงเป็นที่ตั้งของด่านตรวจสำคัญสำหรับตรวจผู้คนต่างเมืองที่ใช้เส้นทางสาย Tokaido และจะเดินทางเข้าเมืองหลวงคือเมืองโตเกียวในขณะนั้น กล่าวกันว่าเริ่มตั้งด่านครั้งแรกประมาณปี ค.ศ. 646 ดังนั้น การที่โจรอะคะมะตะระะไปนอนตายอยู่บริเวณด่านตรวจซึ่งเป็นสถานที่ที่มีผู้คนสัญจรไปมา จึงนับเป็นความฉลาดของโจรในการเลือกที่ดักปล้นเหยื่อ โอกาสที่จะบรรลุเป้าหมายของโจรจึงสูงกว่าหากเปรียบเทียบกับโจรมือสมัครเล่นในเรื่องราโชมอน อีกประการหนึ่งที่สามารถวิเคราะห์ได้คือความแยบยลในการปฏิบัติการปล้นของโจร จะเห็นได้ว่าอะคะมะตะระะดำเนินการอย่างมีแผนการที่คิดไว้ล่วงหน้า กล่าวคือ โจรแสร้งทำเป็นตายและรอคอยโอกาสเหมาะในการจู่โจมเหยื่อที่เหมาะสม ตามท้องเรื่องโจรไม่ได้ปล้นผู้คนที่ เป็นชาวบ้านธรรมดา ที่เข้ามาธุรมล่อม และก็ได้สักแต่จะปล้นผู้คนที่ดูมีทรัพย์สินเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากเนื้อเรื่องต่อไป:

¹⁰ บริเวณภูเขาโอชะคะยะมะที่เป็นที่ตั้งของด่านตรวจคนเข้าออกจากเมือง ปัจจุบันคือชายแดนระหว่าง อ. โอทซุ จ. มิงะ.

路子行き違フ者共此レヲ見テ、「此ハ何ニシテ死タル者ニカ有ラム。疵モ無キハ」ト見線ヒ云ヒ・ケル程ニ、吉キ馬ニ乗タル兵ノ、調度ヲ負テ数ノ郎等眷屬ヲ具テ京ノ方ヨリ来タリケルガ、此ク人ノ多ク立約テ物ヲ見ルヲ見テ、馬ヲ急ト留メテ、従者ヲ寄セテ、「彼レバ何ニヲ見ルゾ」見セケレバ、従者走り寄テ見テ、「疵モ無キ死人ノ候フ也」ト云ケレバ、主然力聞クマ、ニ、引組テ弓ヲ取り直シテ、馬ヲ押去テ、死人ノ有ル方ニ目ヲ懸テ過ケレバ、此レヲ見ル人、手ヲ叩テ咲ヒケリ。「然許郎等眷屬ヲ具シタル兵ノ死人ニ会テ心地涼スハ極キ武者カナ」、ト、咲ヒ囁ケリケル程ニ、武者ハ過テ行ニケリ。

แปล: ในเวลานั้นเองมีชาмуไรผู้หนึ่งขี่ม้าตัวใหญ่ดูสง่างามโดยมีขบวนชาмуไรผู้ติดตามสหายของคันทนุและลูกธนูครบ ครั้นเดินทางจากโตเกียวผ่านมาทางนี้ เห็นผู้คนจำนวนมากกำลังมุงดูอะไรอยู่จึงหยุดม้าและเรียกผู้ติดตามเข้ามาใกล้ ๆ แล้วสั่งว่า "ไปดูสิว่าพวกเขา กำลังมุงดูอะไรกัน" ผู้ติดตามจึงวิ่งเข้าไปดูใกล้ ๆ แล้วกลับมารายงานว่า "มีศพคนตายที่ไม่พบร่องรอยบาดแผลตามร่างกายครับท่าน" พอเจ้านายได้ฟังดังนั้น ก็สั่งให้เตรียมแถวชาмуไรผู้ติดตามแล้วค่อย ๆ บังคับม้าให้เดินไปที่ที่พบศพอย่างไ่วระยะห่าง เมื่อจ้องมองดูศพแล้วก็เดินผ่านไป ผู้คนที่อยู่ ณ ที่นั้นต่างตบมือหัวเราะออกกัปฏิกิริยาทำที่ที่ระวังระไวของชาмуไรผู้นั้น อีกทั้งยังพูดดูถูกและหัวเราะเยาะชาмуไรว่า "ชาмуไรที่มีผู้ติดตามมากมายปานนั้นกลัวแม้กระทั่งจะเข้าไปดูศพคนตายคงไม่ใช่ชาмуไรผู้กล้าอะไรหรอก" แต่ชาмуไรก็เดิน ทางผ่านไปโดยไม่สนใจกับคำพูดเหล่านั้น

จากเนื้อเรื่องในตอนนี้ วิเคราะห์ได้ว่าโจระอะคะมะคะระระฉลาดพอที่จะไม่ลงมือปล้นผู้ที่ระมัดระวังตัวอยู่เสมอ อีกทั้งสามารถประเมินสถานการณ์ได้ถูกต้อง รู้จักเลือกเหยื่อที่เหมาะสมและรอคอยโอกาสที่จะปล้น สมกับที่เป็นจอมโจรมืออาชีพดังที่จะได้เห็นจากเนื้อเรื่องในตอนต่อไป

其ノ後、人皆行き散ナドシテ死人ノ辺二人モ無ケル程ニ、亦武者ノ通ル有ケリ。此ルハ郎等眷屬無し。只調度ヲ負テ、此ノ死人ニ只打ニ打懸リテ、「哀レナル者カナ。何ニシテ死タルニカ有ラム。疵モ無シ」ナド云テ、弓ヲ以テ差引ナド為ルヲ、此ノ死人ヤガテ其ノ弓ニ取り……テ起走テ、馬ヨリ引キ落シテ、「祖ノ敵ヲバ此クゾ為ル」ト云フマ、二、武者ノ前ニ差タル刀ヲ引拔テ差シ殺シテケリ。

然テ其ノ水旱袴ヲ曳剥テ打着テ、弓胡録ヲ取テ極負テ、其ノ馬ニ遺棄テ、飛ブガ如クニ東様ニ行ケルニ、同様ニ被掃テ裸ナル者共二十人許、云契タリケレバ、末ニ来リ会タリケルヲ共人トシテ、道ニ会ト会フ者ノ水旱袴馬ナドヲ取り弓筋兵杖ヲ多く奪取テ、其ノ裸ナル者共ニ着セ、兵具ヲ調ヘ馬ニ乗セテ、郎等ニ三十人具シタル者ニテゾ下ケレバ、会フ敵無キ者ニテゾ有ケル。...

แปล: หลังจากนั้น ผู้คนที่มุ่งดูก็ค่อย ๆ แยกย้ายกันไปรอบ ๆ ศพคนตาย จนไม่มีใครหลงเหลืออยู่ ในเวลานั้นเอง มีขามูไรผู้หนึ่งผ่านมาโดยที่ไม่ได้พาผู้ติดตามมาด้วย มีเพียงแต่สะพายของธนูไว้ที่บ่าจึงบังคับม้าให้เดินเข้าไปดูใกล้ ๆ ศพพูดขึ้นว่า “เจ้านี่ช่างน่าสงสารจริง เป็นอะไรตายก็ไม่รู้บาดแผลก็ไม่มี” แล้วใช้คันธนูเขี่ยศพบ้าง เขย่าร่างดูบ้าง ทันใดนั้นเองศพคนตายก็ยึดคันธนูเอาไว้แล้วติดตัวลุกขึ้นพร้อม ๆ กับดึงร่างขามูไรหล่นลงมาจากหลังม้า พูดขึ้นว่า “การล้างแค้นให้พ่อต้องทำอย่างนี้สิ” พูดพลางก็ดึงดาบที่เสียบอยู่ที่เอวของขามูไรผู้นั้นออกมา แล้วแทงขามูไรผู้นั้นจนถึงแก่ความตาย จากนั้น ก็ลอกคราบเอาเสื้อ กางเกงซุกีคังซะ คมมะออกจากศพของขามูไรมาสวมใส่ ปลิ้นเอาคันธนูและซองลูกธนูมาสะพายไหล่ไว้แล้วขึ้นขี่บนหลังม้าควมม้าวิ่งหายไปทางทิศตะวันออกอย่างรวดเร็วราวกับบิน นอกจากนี้ยังมีพวกโจรที่พ้นโทษออกจากคุกในสภาพเปลือยเปล่าอีก 10 คน 20 คนที่นัดแนะว่าจะมาพบกันไว้ก่อนล่วงหน้า แล้วที่ตามมาสมทบทัน จึงรับไว้เป็นลูกสมุน ปลิ้นชิงเอาเสื้อผ้าซุกีคังซะ คมมะและม้าจากผู้คนที่พบเจอระหว่างทางมาให้ลูกสมุนที่ล่อนจ้อนเหล่า

นั้นแต่งเป็นชาмуไร โดยให้ขี้ม้าและแต่งเครื่องสะพายอาวุธ คันธนู ลูกธนู ดาบเล็กดาบใหญ่ครบเครื่องติดตามด้วยผู้ติดตามอีก 20-30 คน พาเดินทางลงจากภูเขา ตู่นายาเกรงชนิดที่ว่าไม่มีใครสามารถต่อกรได้

หากจะกล่าวว่โจรสลัดคะมะตะระวางแผนการดักปล้นชนิดที่เรียกได้ว่า 'จับเสือมือเปล่า' ตั้งแต่ต้นก็คงไม่ผิด เพราะโจรผู้นี้พันโทษออกมาในสภาพเปลือยเปล่าไร้อาวุธที่จะใช้ขู่กรโชกผู้คน แต่ก็ได้ไตร่ตรองคิดแผนการและนัดแนะกับเหล่าโจรด้วยกันเอาไว้ล่วงหน้าอย่างแยบยล แสดงให้เห็นถึงความเป็นโจรมืออาชีพ มีลักษณะนิสัยโหดร้ายสมกับที่เป็นโจร กล่าวคือ ไม่เพียงแต่ปล้นเอาทรัพย์สิน ลอกคราบเอาเสื้อผ้าของเหยื่อเท่านั้น แต่โจรสลัดคะมะตะระยังได้ลงมือฆ่าเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายอย่างไร้ความปราณี ซึ่งประเด็นนี้วิเคราะห์ให้เห็นได้ว่าในแง่มุมมองของความเป็นโจรแล้วมีความแตกต่างจากโจรในเรื่องราโชมอนอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าทั้งสองโจรต่างก็เป็นโจรประเภท Oihagi เหมือนกัน ฝ่ายโจรในเรื่องราโชมอนเป็นโจรสมัครเล่นที่ดำเนินการโดยไม่ได้ไตร่ตรองแผนการไว้ล่วงหน้า ปล้นแย่งสิ่งของของเหยื่อโดยมิได้ทำร้ายเอาชีวิตผู้ใด อีกทั้งไม่ต้องใช้ความพยายามมากด้วยเหตุที่เหยื่อเป็นชาคคพและหญิงชราผู้อ่อนแอ จึงปฏิบัติการปล้นครั้งแรกได้สำเร็จลุล่วงดี ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งคือโจรสลัดคะมะตะระ เป็นจอมโจรเลื่องชื่อมีประสบการณ์การปล้นโชกโชน เคยถูกทางการจับเข้าคุกรับโทษมาแล้ว แต่ด้วยความเป็นโจรโดยสันดานเมื่อพันโทษก็วางแผนนัดแนะกับเพื่อนโจรกระทำการปล้นแย่งชิงทรัพย์สินผู้อื่นอีก แม้ว่าโจรจะเพิ่งพันโทษในสภาพเปลือยเปล่าแต่ก็อาศัยประสบการณ์และชั้นเชิงความเป็นโจรมืออาชีพหลอกปล้นฆ่าเอาอาวุธ เสื้อผ้า และม้าจากชาмуไรผู้แข็งแกร่งซึ่งมีอาวุธพร้อมมือได้สำเร็จ โดยอาศัยจังหวะที่ชาмуไรผู้นั้นประมาทด้วยหลงกลว่าโจรตายจริง ๆ

หากวิเคราะห์ในแง่มุมมองของความเป็นโจรได้ตามข้างต้นแล้ว จะพบว่าโจรในเรื่องราโชมอนมีลักษณะที่ด้อยกว่าในเรื่องคะมะตะระอยู่มาก ในตอนสรุปผูกเรื่องของนิทานทั้งสองก็แตกต่างกัน ฝ่ายราโชมอนไม่ได้กล่าวถึงโจรในลักษณะยกย่อง

ไหวพริบหรือความนำเกรงกลัวของโจรผู้นั้นเลย ในขณะที่ฝ่ายโจรชะคะมะตะระกล่าวชื่นชมท่านองว่าโจรชะคะมะตะระเป็นจอมโจรผู้ยิ่งใหญ่และฉลาดมีไหวพริบสมกับเป็นโจรโดยแท้ สามารถรวบรวมลูกสมุนปลอมแปลงเป็นขบวนนักรบขามูไรและผู้ติดตามถึง 20-30 คนในช่วงเวลา 1 วันที่พันโทษ ทำที่ดูน่ายำเกรง คงยากที่จะหาผู้ต่อกรได้

ด้วยลักษณะความเป็นโจรและระดับชั้นเชิงที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงของโจรทั้ง 2 ที่ปรากฏในวรรณคดีรวมนิทานทั้ง 2 เรื่องตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้เกิดคำถามต่อไปว่าเหตุใดราโชมอนจึงเป็นที่รู้จักและสนใจ และเป็นเป้าหมายในงานวิจัยของนักวิจัยและวิจารณ์วรรณคดีญี่ปุ่นและนักวิจารณ์ทั่วโลก ในขณะที่อีกเรื่องหนึ่งที่เรียงอยู่ในลำดับติดต่อกันถัดมาที่มีโจรเป็นอนุภาคสำคัญเหมือนกันกลับไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ผู้เขียนจะขอตั้งข้อสังเกตไว้ดังนี้

1. อิทธิพลจากการประสบความสำเร็จในงานเขียนเรื่องสั้นเรื่อง 'ราโชมอน' ของอะกุตะงะวะ ริวโนะสุเกะ

2. การประสบความสำเร็จในการเขียนลักษณะการถ่ายทอดเรื่องราวที่กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ในเรื่องราโชมอนทั้งในฉบับวรรณคดีรวมนิทานและฉบับเรื่องสั้นของอะกุตะงะวะซึ่งมนุษย์ทุกชนชาติต่างมีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องแปลกและลึกลับ

3. อิทธิพลจากภาพยนตร์เรื่องราโชมอนกระตุ้นกระแสความนิยมของนิทานเรื่องนี้ อีกทั้งทำให้เรื่องสั้นเรื่องนี้เป็นที่รู้จักของผู้คนในระดับนานาชาติ

ในมุมมองกลับกัน หากจะวิเคราะห์ว่าสาเหตุที่โจรในเรื่องชะคะมะตะระไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องของโจรเช่นเดียวกันและถูกรวบรวมอยู่ในลำดับต่อเนื่องกัน เนื่องจากเหตุผลที่ว่าเรื่องนี้ไม่ได้ถูกนำไปเขียนใหม่เป็นเรื่องสั้นให้แพร่หลายเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปเช่นเดียวกับเรื่องราโชมอนก็คงเป็นเหตุผลที่ไม่ผิด แต่ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าเรื่องของโจรชะคะมะตะระในตอนท้ายของเรื่องมีการเชื่อมโยงเรื่องกับ Episode ความเก่งกล้าหรือความฉลาดมีไหวพริบของนักรบขามูไรที่เป็นที่กล่าวขวัญในบรรดามวลชนในสมัยเอ็ดโงะ กล่าวคือ

เรื่องโจรสลัดคะมะตะระ ผู้รวบรวมนิทานได้ผูกเรื่องในตอนท้ายโดยให้ข้อคิดว่าย่าได้ประมาทผู้อื่นแม้แต่ศพที่นอนร่างเปลือยเปล่า เพราะอาจจะกลายเป็นกลอุบายในการปล้นของโจรดั่งท้องเรื่องได้ พร้อมทั้งกล่าวชมเชยความรอบคอบและมีไหวพริบรู้เท่าทันกลอุบายของโจรของซามูไรคนแรกที่เข้าไปดูโจรด้วยท่าที่ระมัดระวังตัวและเอ่ยนามยกย่องซามูไรผู้นี้ว่าคือ ท่าน Taira no Sadamichi ซึ่งเป็นซามูไรยอดฝีมือหนึ่งคนในจำนวนยอดขุนพลทั้งสี่ของ Minamota no Yoritomo¹¹ (ค.ศ. 948-1021)

นอกจากนี้ เรื่องของโจรสลัดคะมะตะระที่ปรากฏในเล่มที่ 29 เรื่องที่ 19 นี้ เป็นภาคที่ต่อจากเรื่องของโจรคนเดียวกันที่ปรากฏในเล่มที่ 25 เรื่องที่ 7 ซึ่งทั้งสองตอนนี้ต่างมีตอนจบของเรื่องที่เชื่อมโยงกับการกล่าวยกย่องความสามารถของวีรบุรุษซามูไรที่เป็นที่รู้จักในสมัยนั้น¹²

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนจึงคิดว่า แม้ว่าโจรสลัดคะมะตะระจะเป็นอนุภาคที่สำคัญของเรื่องแต่ด้วยเหตุผลที่มีการสอดแทรก Episode ของซามูไรเรื่องชื่อไว้ในเรื่อง ทำให้ความสนใจของผู้อ่านมุ่งไปอยู่ที่นักรบซามูไรผู้เป็นวีรบุรุษมากกว่าเรื่องของโจรสลัดคะมะตะระ

อย่างไรก็ดี นิทานที่มี 'โจร' เป็นอนุภาคสำคัญทั้งสองเรื่องนี้ต่างสอดแทรกข้อคิดไว้ในตอนท้ายเรื่อง กล่าวคือ ในเรื่องราโชมอนให้ข้อคิดว่าไม่ควรย่างกรายไปบริเวณที่เปลี่ยวร้างผู้คนเช่นบริเวณประตูเมืองราโชมอนในยามมืดค่ำ และสำหรับเรื่องโจรสลัดคะมะตะระให้ข้อคิดว่าผู้ที่ประมาทอาจประสบชะตากรรมเยี่ยงโจรในท้องเรื่องได้ ซึ่งล้วนเป็นภูมิปัญญาของคนญี่ปุ่นในสมัยโบราณในการที่จะสอนข้อคิดในการดำรงชีวิตโดยสวัสดิภาพปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายผ่านเนื้อเรื่องในนิทานเหล่านี้ผู้เขียนเชื่อว่าเป็นสารในระดับต้นที่ผู้รวบรวมนิทานต้องการจะสื่อถึงผู้อ่าน และหากจะวิเคราะห์ในเชิงลึก ผู้เขียนคิดว่าประเด็นความคิดร่วมที่สามารถได้จาก

¹¹ Minamota no Yoritomo หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Raikou ยอดขุนศึกใหญ่ในสมัยเฮอันตอนกลาง มีความสามารถในการรบมาก ทำงานรับใช้ผู้สำเร็จราชการตระกูลฟูจิวาระ มีตำแหน่งแล้วว่าเป็นผู้ปราบปีศาจ Shutendouji.

¹² อ้างถึงเชิงอรรถที่ 9 หน้า 11 ของบทความนี้.

นิทานทั้งสองเรื่องคือ “มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่น่าเกลียดและน่ากลัวเสียยิ่งกว่าสิ่งใด ฉะนั้นจึงควรดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทและอย่าไว้วางใจมนุษย์” ดังจะเห็นได้จากโจรในเรื่องราวไซมอนที่กระทำการปล้นหญิงชรา ทั้ง ๆ ที่ในตอนแรกโจรว่าหญิงชราเปรียบเสมือนปีศาจเมื่อพบเห็นหญิงชราดอนเส้นผมจากซากศพ แต่โจรกลับตัดสินใจกระทำกรรมชั่วที่เลวร้ายกว่านั้นเพื่อปากท้องของตน และโจรชะละละละละที่ใช่ประโยชน์จากความรู้สึกเห็นอกเห็นใจในเพื่อนมนุษย์และความอยาก رؤ้อยากเห็นของมนุษย์ในการวางกลอุบายหลอกมนุษย์ผู้ประมาท และทำการปล้นฆ่าอย่างอุกฉกรรจ์

โดยสรุปแล้ว นิทานทั้งสองเรื่องนอกจากจะให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านแล้ว ต่างให้ข้อคิดเกี่ยวกับมนุษย์ และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ผู้คนในสังคมเฮอัน ให้อยู่ในความไม่ประมาทจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของโจรผู้ร้ายซึ่งมีมากมายตั้งแต่โจรกระโจกและจอมโจรเลื่องชื่อ

“โจร” เป็นตัวละครหนึ่งและอนุภาคสำคัญหนึ่งที่ช่วยสร้างสีสันให้แก่วรรณคดีรวมนิทานพื้นบ้านญี่ปุ่นในสมัยเฮอัน เรื่องราวที่เกี่ยวกับ “โจร” เป็นเหมือนอีกด้านหนึ่งของกระจกที่ช่วยสะท้อนภาพสังคม ความเป็นอยู่ของชาวบ้านสามัญธรรมดาที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด และความปลอดภัยในชีวิตในวันหนึ่ง ๆ ซึ่งผิดไปจากวรรณกรรมในยุคสมัยเฮอันตอนต้นซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครซึ่งเป็นจักรพรรดิ เชื้อพระวงศ์ หรือขุนนางในราชสำนักที่มักแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ชีวิตชาวราชสำนักเฮอันที่ใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผน และเพลิดเพลินไปกับสุนทรียศาสตร์แห่งการแต่งโคลงกลอนชื่นชมความงามของธรรมชาติในฤดูกาลทั้งสิ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร บรรณานุกรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. พิมพ์ครั้งที่
1 พุทธศักราช 2546. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546.

ปรีชา อิงคภิรมย์. *ประวัติวัฒนธรรมญี่ปุ่น: ภาพโดยทั่วไปอย่างกว้าง ๆ*: แปล
จาก *JAPAN'S CULTURAL HISTORY-A PERSPECTIVE*. By Yutaka Tazawa,
Professor. Ministry of Foreign Affairs, Japan, 1973. กระทรวงการต่างประเทศ
ญี่ปุ่น, พ.ศ. 2529.

馬淵和夫、國東文麿、今野達校注・訳『今昔物語集』4、『日本古典文学全集』24（
小学館、1979）。

小林智昭校注・訳『宇治拾遺物語』、『日本古典文学全集』28（小学館、1979）。

芥川龍之介『羅生門・鼻』（新潮文庫、1992）

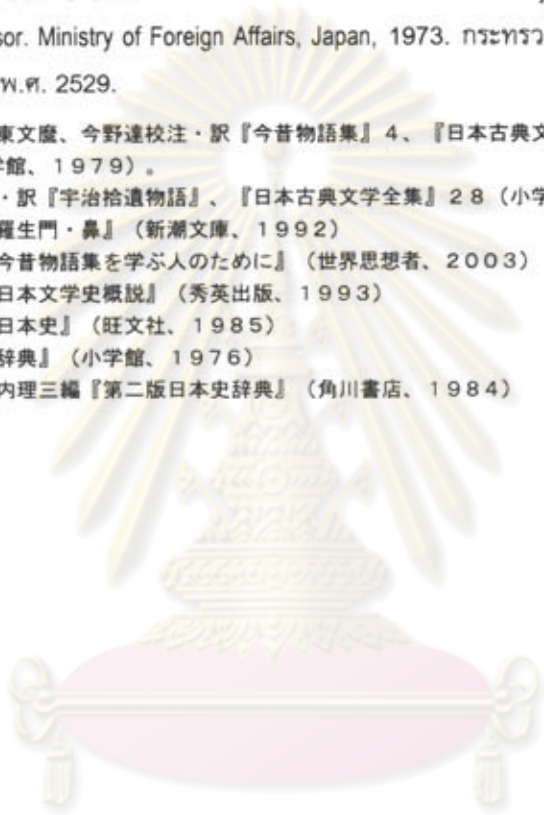
小峰和明編『今昔物語集を学ぶ人のために』（世界思想者、2003）

市古貞次著『日本文学史概説』（秀英出版、1993）

山本武夫著『日本史』（旺文社、1985）

『日本国語大辞典』（小学館、1976）

高柳光寿、竹内理三編『第二版日本史辞典』（角川書店、1984）



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย